

बिकलाङ्ग मित्र समूह
अपाङ्ग बाल अस्पताल तथा पुनर्स्थापन केन्द्र

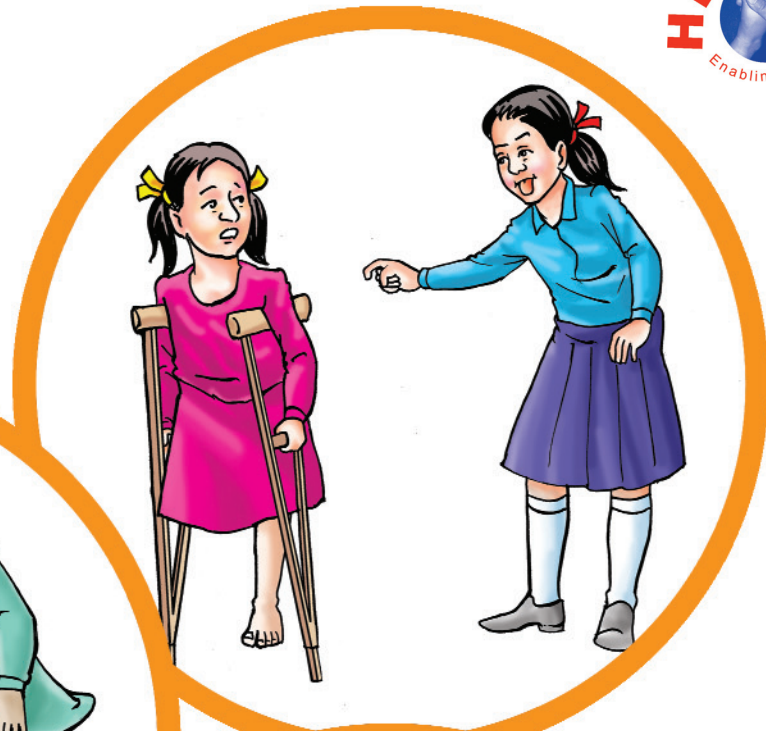
बालवालिक्क मलथल हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

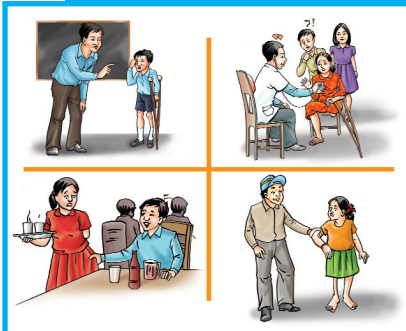
१. बाल दुर्व्यवहार के हो ?

बालबालिकालाई पीर पर्ने वा आघात पुग्ने खालका नकारात्मक व्यवहार वा क्रियाकलापहरूलाई बाल दुर्व्यवहार भनिन्छ । यस्ता दुर्व्यवहारहरूलाई भावनात्मक, शारीरिक, मौखिक, बेवास्ता उपेक्षा र यौनदुर्व्यवहार गरी ५ भागमा विभाजन बाड्न सकिन्छ ।

प्रकारहरू	उधारणहरू
१. भावनात्मक दुर्व्यवहार (Emotional Abuse)	बालबालिकालाई बहकाउमा वा दवावमा पारेर स्वार्थका लागी प्रयोग गर्नु, बालबालिकाको भावनात्मक आवश्यकता लाई बेवास्ता गर्नु, चित्त दुख्ने गरी गाली गर्नु, आत्मविश्वास तोड्नु
२. शारीरिक दुर्व्यवहार (Physical Abuse)	आफ्नो रिस पोख्न वा अन्य बहानामा बालबालिकालाई पिट्नु, शारीरिक, मानसिक र शैक्षिक विकासमा असर पर्ने गरी काममा लगाउनु, गद्दौ भारी बोकाउनु, बिद्यालयमा शिक्षकले सजाय दिनु, कुलतमा लगाउनु, मनोरञ्जनको साधनको रूपमा प्रयोग गर्नु ।
३. मौखिक दुर्व्यवहार (Verbal Abuse)	बालबालिकालाई विना कारण जिस्काउनु, हप्काउनु, सराप्नु, गाली गर्नु, नराम्रो नाम काटेर बोलाउनु ।
४. बेवास्ता र उपेक्षा (Neglect)	बालबालिकाहरूको रेखदेख, हेरचाह नगर्नु, फोहोरी, नाङ्गो र भोका राख्नु । बालबालिकाको शिक्षा लाई बेवास्ता गर्नु, बालबालिकालाई हेरचाह बिना एकलै छोड्नु, उनीहरूको कुरालाई नसुन्नु बेवास्ता गर्नु ।
५. यौन दुर्व्यवहार (Sexual Abuse)	बालबालिकालाई नराम्रा तस्वीर, चित्र र चलचित्रहरू देखाउनु वा भिडियो फोटो खिच्नु, बालबालिकालाई संवेदनशिल अंगहरू देखाएर फोटो खिच्नु, संवेदनशील अंगहरू छुन लगाउनु, बालविवाह गर्नु र गराउनु, देहव्यपारमा लगाउनु वा यौन सम्पर्क गर्नु ।

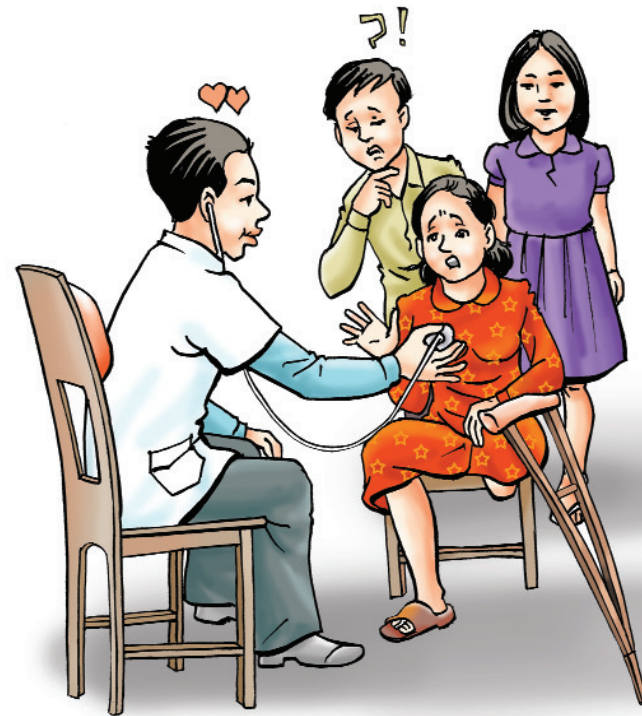
बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

२. दुर्व्यवहार को बाट र कहाँ हुन सक्दछन ?

को बाट हुन सक्दछ	कहाँ र कुन ठाउँमा हुन सक्दछ
परिवारका सदस्यबाट	आफ्नै घरमा अन्य ठाउँमा
आफन्त वा नातेदार	आफ्नै घरमा वा नातेदारको मा
शिक्षक, प्रशिक्षक, दाताहरू, संरक्षककर्ताहरू	विद्यालय, होटल, कोचिङक्लास वा तोकिएका ठाउँहरूमा फिल्ड कार्यमा, बालगृह, संरक्षण गृहमा
चिकित्सकहरू, प्रहरी सुरक्षाकर्मी	क्लिनिक, अस्पताल, हिरासत वा कानुनी संरक्षणमा
रोजगारदाताहरू	घरमा वा कार्यस्थलमा
हुर्केका ठूला बालवालिकाहरू वाट	घर, स्कुल, होटल, सडक, सिनेमाहल, बालगृह
यौनदुराचारी बाट	होटल, सडक, सिनेमाहल, जंगल, एकान्त ठाउँहरू

यस्ता दुर्व्यवहारहरू अपाङ्गता भएका बालवालिकाहरूमा अन्य साङ्गको दाँजोमा धेरै हुन्छ । उनीहरूको अपाङ्गताको प्रकारलाई लक्षित गरेर विभिन्न उपनामहरूले बोलाउनु, उनीहरूको आवश्यकता अनुसारको उपचार वा पुनर्स्थापन सेवा नदिनु खानपीनमा हेला गर्नु, शारीरिक यातना दिनु वा हिड्डुल गर्न सहयोग नगर्नु आदि थुप्रै खालका दुर्व्यवहारहरू भैरहेका हुन्छन् । त्यती मात्र अपाङ्गता भएका बालवालिकाहरूको संवेदनशील अङ्गहरू छुनु, चलाउनु, वा यौन सम्पर्क राख्नेवा राख्ने चेष्टा राख्नु जस्ता दुर्व्यवहारहरू हुन्छन् ।

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

३. दुर्व्यवहारको कारणले बालबालिका माथि पर्नसक्ने असरहरू ।

मनोवैज्ञानिक असरहरू	डर भय, एकान्तमा बस्ने, छटपटिनु, ओछ्यानमा पिसाव फेर्नु ।
सामाजिक असरहरू	सामाजिकीकरणमा समस्या, अपहेलित, बेज्यत भएको महशुस, शिक्षा बाट बञ्चित, साथी संगीनि बाट टाढा रहनु ।
आर्थिक असरहरू	परिवारमा आर्थिक भार बढ्नु, स्याहारमा ध्यान दिनु पर्दा आर्थिक उत्पादनमा कमी आउनु ।
शारीरिक असरहरू	घाउ चोट र यातनाको असर पर्नु, अपाङ्ग हुनु, अपाङ्गताको कारण मनोवैज्ञानिक असर, दिर्घ जीवनमा असर पर्ने रोग लाग्नु ।
वैद्विक असरहरू	विधालय छोड्नु, मनोवैज्ञानिक असरका कारण पढाईमा एकाग्रहुन नसक्नु, वैद्विक विकासमा कमी आउनु, साथीबाट टाढा हुने ।

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

४. बाल दुर्व्यवहारबाट बच्न रोकथामका उपायहरू

बालबालिका आफु स्वयंको भुमिका

- आफ्नो शरीरलाई अनावश्यक रूपमा सकेसम्म कसैलाई छुन नदिने यदि कसैले छुन खाजेमा, आफुलाई मन नपरेको प्रतिक्रिया दिने, हुदैन भन्ने ।
- कसैले जवरजस्ती गरेको खण्डमा, चिच्याएर अरुको सहयोग माग्ने, आफु बच्चे उपायहरू अपनाउने ।
- यदि घटना भईसक्यो भने, लुकाएर नराख्ने र कुनै पनि जिम्मेवार व्यक्तिलाई भन्ने ।
- कुनै ब्यक्तिले शंकास्त युक्त कार्य वा दुर ब्यवहार गर्न खोजेमा प्रहरीलाई खबर गर्ने र विभिन्न हेल्पलाईन, सम्बन्धित गैरसरकारी संस्थाहरू,
- बिना काम सके सम्म अपरीचित व्यक्तिसंग टाढै वस्ने । अनावश्यक रूपमा कसैले फोटो खिच्न खोज्यो भने नाँई भन्नुहोस ।
- इन्टरनेट र एस.यम्.एस. प्रयोग गरी अनावश्यक रूपमा कसैलाई पनि साथी बनाएर नजिकको सम्बन्ध कायम नगर्नुहोस ।
- घरमा एकलै भएका बेला चिनेका वा नचिनेका मानिसहरूलाई भित्र नलाउनुस ।

अभिभावक वा शिक्षकको भुमिका

- साना बालबालिकालाई उनीहरूको उमेर सुहाउँदो शरीरका अरू अङ्ग जस्तै विशेष अङ्गको जानकारी दिने र बचावटको जानकारी दिने वा आफ्नो शरीरमाथि आफ्नो मात्र अधिकार हुन्छ भन्ने कुरा सिकाउने
- कसैले आफ्नो शरीरमा छोएको मन नपरेमा विरोध गर्नुपर्छ भनेर सिकाउने ।

- आफ्नो बालबालिका कहाँ छन्, कोसँग छन् र के गर्दै छन् भन्ने कुराको हेक्का राख्ने (साना बालबालिकामाथि निगरानी राख्ने)
- विद्यालय कक्षामा बालबालिकालाई आत्मविश्वास, आत्मसम्मान बढाउन र निडर हुन प्रोत्साहन गर्ने बालबालिकालाई जानकारीमूलक पत्रपत्रिका वा अन्य सामग्री पढ्न दिने ।
- दुर्व्यवहारबाट पीडित भएका बालबालिकालाई त्यहाँ पठाउन मद्दत गर्ने ।
- बाल वालिकाहरूलाई घरेलु हिंसाको वारेमा सचेत गराउन र आफु पनि त्यस कुरामा सचेत बनौ ।
- बालवालिकाहरूको सानो गलतिलाई लिएर डराउने त्रसाउने र मनोवैज्ञानिक शारीरिक यातना दिन रोकौ ।

सचेत नागरिकका रूपमा भुमिका ।

- सम्बन्धित निकाय र प्रहरीलाई बालवालिकाहरू माथि हुने दुर्व्यवहार यस समस्यासँग लड्न मद्दत गर्ने ।
- दुर्व्यवहारमा पारिएका बालबालिकासँग नम्रता पूर्वक कुरा गर्ने ।
- हाडनातामा यौनदुर्व्यवहार भएमा पीडक तथा यौनदुर्व्यवहार भएका बालबालिकालाई विशेष सहायता लिनका लागि प्रोत्साहन गर्ने आदि ।
- मानव अधिकारकर्मीको सहयोग लिनका लागि सहयोग गरीदिने ।
- बालश्रम शोषण र वालवधुवा प्रथालाई रोक्न सहयोग गरौ ।
- जतिय र लैंगिक विभेद र वालहित विपरितका कानुनी कारवाहिहरूको वारेमा जानी राखौ र सहयोग गरौ ॥

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

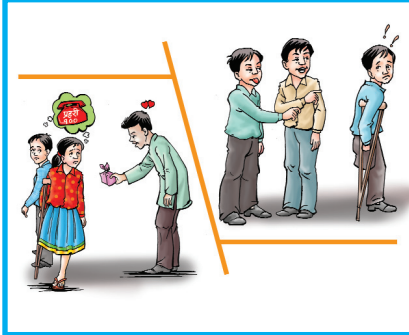

५. के तपाईं माथी भएको दुर्व्यवहारको बारेमा कसैलाई भन्न सक्नु हुन्छ ।

अवस्थ पनि भन्न सक्नुहुनेछ, दुर्व्यवहार जो कोहि माथि पनि हुन सक्छ, तर आफुमाथि भएको दुर्व्यवहार कुनै जिम्मेवार मानिससंग व्यक्त गरेको खण्डमा मात्र आफुलाई कसैले मद्दत गर्न सक्दछन । यस्ता घटना लुकाएर राखेको खण्डमा फेरी पनि दोहोरिन सक्दछन, यदि कसैले दुर्व्यवहार गरेमा दुर्व्यवहार गर्ने व्यक्तिले कानुनबमोजिम सजाय पाउनु पर्दछ, किनभने दुर्व्यवहार गर्ने कसैको अधिकार हुदैन ।

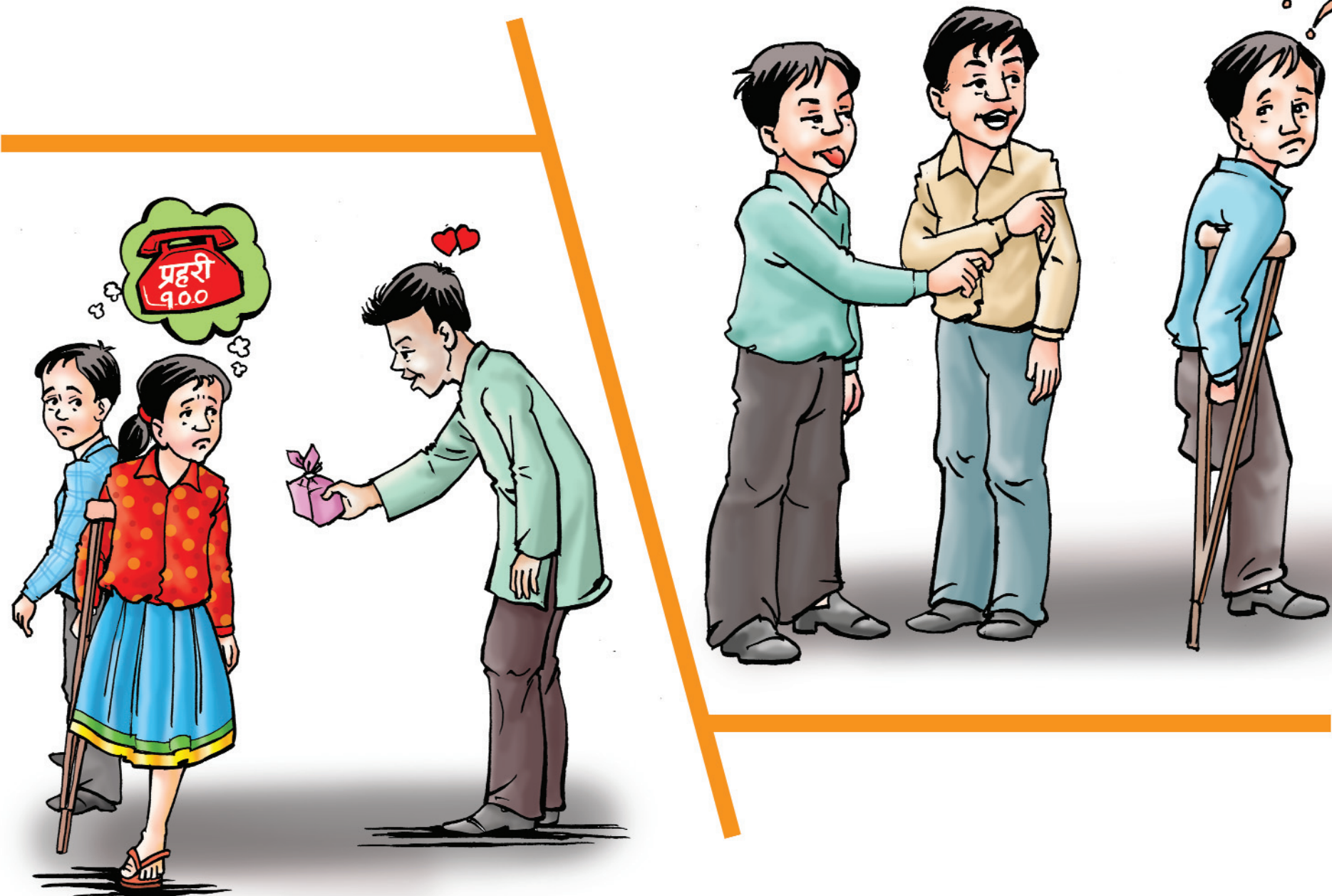

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

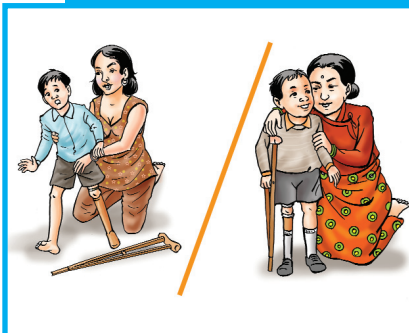

६. बालवालिका माथी दुर्व्यवहार कसरी हुन सकदछ ।

जानी राखौ, दुर्व्यवहार जवरजस्ती मात्र हुन सकदैन, माया गरे जस्तो गरेर पनि हुन सकदछ । कलिला र साना बालवालिकाले माया के हो र दुर्व्यवहार के हो भन्ने नबुझ्न सकछन त्यस्तो वेला बालवालिकाहरु भन्नु दुर्व्यवहारमा पर्न सकदछन

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

७. माया के हो र दुर्व्यवहार के हो छुट्याउन सक्नुपर्दछ

बालवालिकाहरूले माया र दुर्व्यवहार छुट्याउन सक्थो भने दुर्व्यवहार वाट वच्न सक्दछन । माया व्यक्त गर्ने विभिन्न तरिका मध्ये छोएर वा मुसारेर पनि हो । तर त्यही तरिका पनि दुर्व्यवहारमा पनि प्रयोग हुन सक्दछ ।

माया गरेको छुवाई

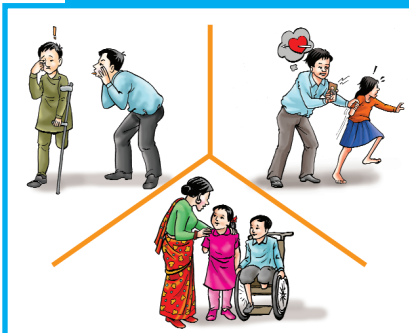
आफ्ना आमा बाबु,अभिभावक वा साथीभाईले माया व्यक्त गर्न छोएको छुवाई माया गरेको छुवाई हो । यसरी उहाहरूको सुरक्षित भएको आश्वस्त पार्न प्रयोग गर्नुहुन्छ । यसरी छुँदा वा मुसार्दा हामी राम्रो र सुरक्षित महशुस गर्दछौ । यस्तो छुवाईले हामीलाई अप्ठेरो महशुस हुदैन । माया गरेर छुँदा छुने व्यक्तिले सबैका अगाडी त्यस्तो व्यवहार देखाउछ ।

दुर्व्यवहारको छुवाई

- दुर्व्यवहारको आशयले छुने बित्तिकै हामीलाई रिस उठ्ने र घृणा लाग्ने हुन्छ ।
- यसरी छोएपछि दुर्व्यवहार गर्नेले यो कुरालाई लुकाउनु भन्न सक्छन ।
- यदि दुर्व्यवहारको आशयले छोएपछि उपहारहरू दिन सक्दछन ।
- यदि दुर्व्यवहारको आशयले छोएपछि धम्मक्याउन वा डर त्रास देखाउन सक्दछन ।
- दुर्व्यवहारका गरी छुनेले लुकेर वा एकान्तमा त्यस्तो व्यवहार गर्न सक्दछन ।

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

८. दुर्व्यवहार गर्नेहरुले के चलाखी गर्न सक्छन्

कुनै पनि खालका दुर्व्यवहार जो कसैबाट, जुनसुकै वेला, जहासुकै पनि हुन सक्दछ । त्यसैले यस वारेमा सचेत र सतर्क रहनुपर्छ । दुर्व्यवहार गर्नेले तपाईंलाई फसाउन विभिन्न बहानाहरु अपनाउन सक्दछन । चलाखीपूर्ण ढंगले तपाईंलाई फसाउन सक्दछन् जसका केहि उदाहरणहरु निम्न अनुसार हुन सक्दछन ।

- तपाईंको सोभोपना लाई दुरुपयोग गर्न सक्छन् ।
- दुर्व्यवहार गर्नेहरुले धम्की दिएर तर्साउने र कसैलाई नभन्ने धम्की दिन सक्दछन ।
- यस्ता दुर्व्यवहार गर्नेहरुले सानो गल्ती भएको यस्ता कुरालाई वास्ता नगर्न भनी अलमल गराउन सक्दछन ।
- तपाईंसंग नजिक भई सहयोग मागेको भ्रम पार्न सक्दछन ।
- तपाईंलाई सहयोग गरेको जस्तो गरी, माया गरेको भ्रम उत्पन्न गर्न सक्दछन ।
- तपाईंलाई पढाउने र पाल्ने बहानामा फकाउन सक्दछन ।
- दुर्व्यवहार गर्नेले आफ्नो गल्तीलाई लुकाएर आरोप तपाईं माथी लगाउन सक्दछन ।

सम्झी राखौ

- तपाईंलाई दुर्व्यवहार गर्ने अधिकार कसैलाई छैन ।
- तपाईं दुर्व्यवहार सहनु पर्ने व्यक्ति होईन, कसैले पनि त्यस्तो व्यवहार गर्न पाउदैन ।
- तपाईं माथी दुर्व्यवहार भईहालेमा पनि तपाईं दोषी होईन, तपाईं त पिडित हो ।
- तपाईंले दुर्व्यवहारको पिडा, डर, सहेर वा लुकाएर बसी रहनु पर्दैन ।
- तपाईंलाई सहयोग गर्ने मानिसहरु पनि छन भनी बुझि राखौ ।
- त्यसैले तपाईं माथी भएको कुनैपनि दुर्व्यवहारका विरुद्ध बोल्न सक्नु पर्दछ ।

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

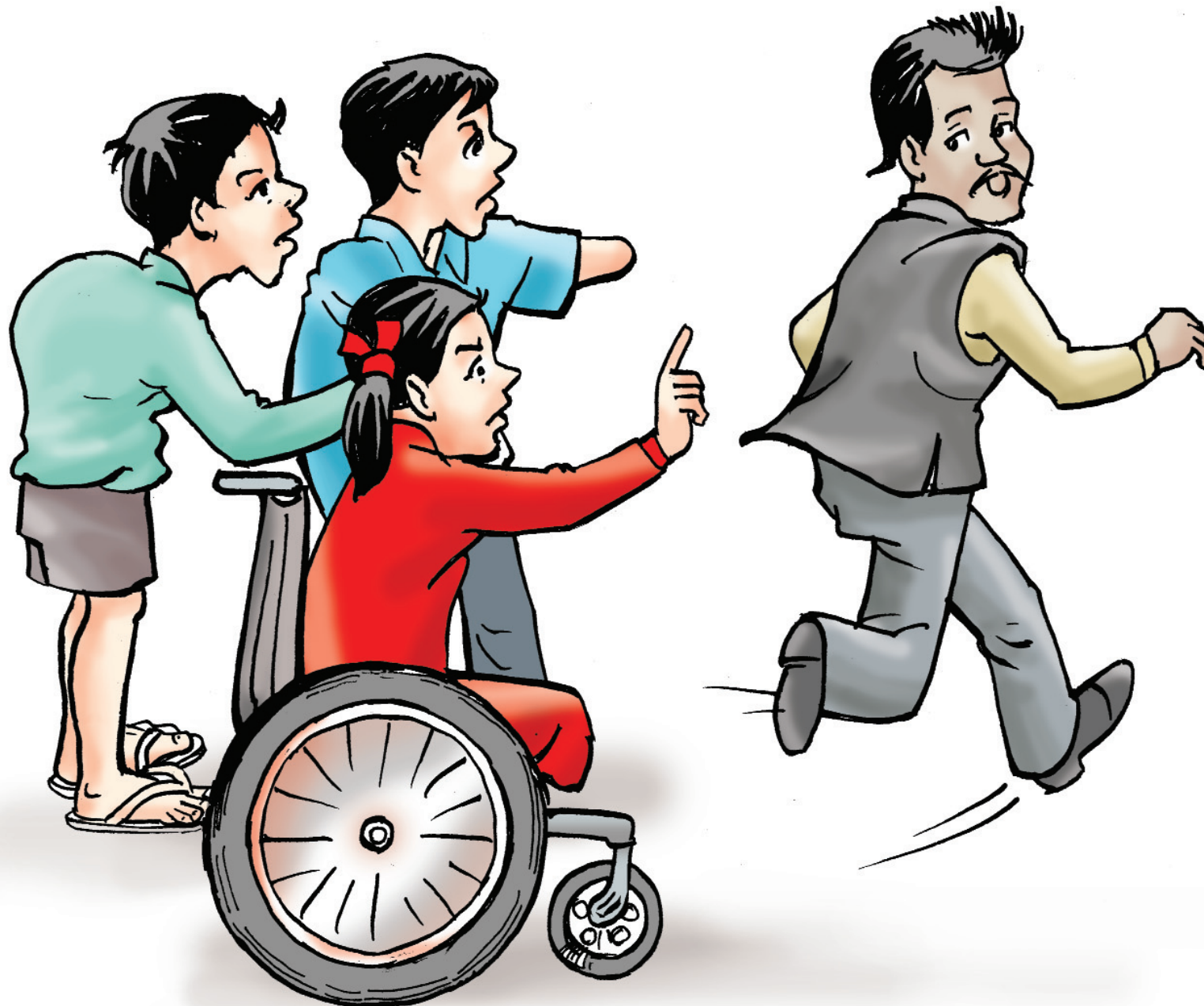

६. जानी राखौ बलियो हुनु भन्दा चनाखो भएर बस्नु राम्रो हुन्छ ।

तपाईं उमेरले सानो वा कान्छो हुन सक्नु हुन्छ, व्यस्कका अगाडी शारीरिक रूपमा पनि सानो हुन सक्नु पर्छ, तर तपाईंसंग पनि शक्ति छ, सबै भन्दा शक्तिशाली तपाईं नै हो, तपाईंसंग हेर्नलाई दुईवटा आंखा छन, सून्नलाई कान छन, कराउनलाई आवाज छ । दौडनलाई खुट्टा छन, र विस्वास गर्नलाई मन छ, तपाईंलाई सहयोग गर्ने मान्छे छन । त्यसैले तपाईंसंग भएका यिनै शक्तिहरूलाई प्रयोग गर्नुहोस, र दुर्व्यवहारलाई सहेर नबस्नुहोस ।

बालवालिका तथा किशोर किशोरीमाथि हुन सक्ने दुर्व्यवहारका बारेमा आफु पनि सचेत हुनुहोस, अरुलाई पनि सचेत गराउनुहोस् । दुर्व्यवहार सहेर बस्नाले एकातिर पिडित व्यक्तिले पिडा सहेर बस्नु पर्ने हुन्छ भने अर्को तर्फ पिडकलाई छुट दिईरहेको हुन्छ । पिडकले पहिला देखीनै पीडित भईरहेको वा थप अरुलाई समेत पनि बारम्बार दुर्व्यवहार गरीरहन सक्दछन ।

जो कोहि पीडितले सहयोग, संरक्षण, उपचार पाउनु उसको अधिकार हो । पीडकलाई कार्वाही नगर्नु भनेको पीडित माथी अन्याय हुनु हो । त्यसैले यस्ता किसिमका दुर्व्यवहारको बारेमा बोल्न र सहयोग गर्न पछि नपर्ौ ।

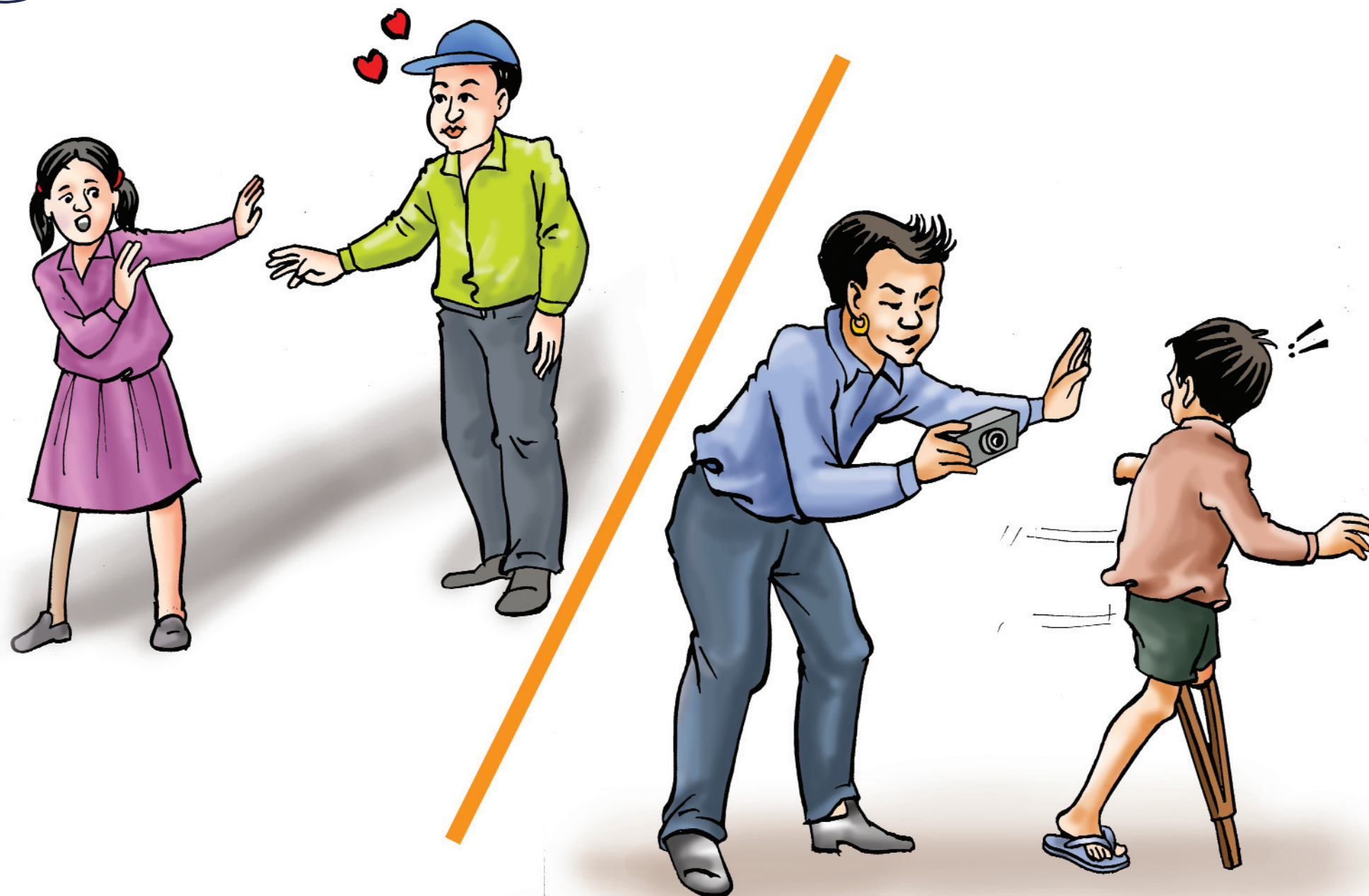
बालवालिका माथि हुन सकने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

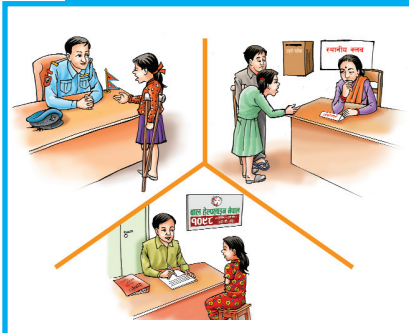
१०. दुर्व्यवहार बाट बचौ र नाई भन्न सिकौ ।

दुर्व्यवहारबाट बच्न आफु पनि सचेत हुनुपर्दछ । दुर्व्यवहार वाट बच्नका लागी केहि गलत धारणा पनि छन् । त्यसैले त्यसता भ्रमहरूको बारेमा पनि प्रस्ट हुनु पर्दछ, दुर्व्यवहारका घटनाहरू जँहा पनि हुन सक्छन् । त्यसैले केहि व्यवहारिक ज्ञान र सिप बारे जानी राख्न जरूरी छ । जस्का केहि उधारणहरू तल उल्लेख गरीएको छ ।

- यदि तपाईंको घरको छिमेकी वा अन्य व्यक्तिले कुनै वहानामा आफ्नो घरमा बोलाएमा सचेत बनौ ।
- तपाईं चिनेको व्यक्ति वा छिमेकीकोमा जानसक्नु हुन्छ, तर त्यस घरमा एकलो व्यक्ति मात्र छ र त्यो घरमा र तपाईंलाई त्यहा अली फरक व्यवहार र छुन चलाउन खोज्दछ भने विरोध गर्नुहोस र तुरुन्त घर फर्कनुहोस् ।
- यदि तपाईंसँग कसैले अभद्र ब्यवहार गर्छ र यो कुरा कसैलाई नभन भनेर धम्काउँछ भने सचेत बनौ ।
- यदि तपाईंले नचिनेको वा अली अली चिनेको मानिसले फकाएर फोटो खिच्न खोज्यो र तपाईंलाई असजिलो महशुष भयो भने सचेत बनौ ।
- चिनेको वा नचिनेको मानिसले वा परिवारका नजिकैको व्यक्तिले एकान्तमा कम्प्यूटर चलाउ, भिडियो हेरौ भन्यो भने ख्याल गर्नुहोस् ।
- याद गर्नुहोस कम्प्यूटर चलाउदा जुनसुकै वेवसाईडमा नजानुहोस, फेसबुक हरू चलाउदा जो सुकै व्यक्तिलाई साथी नबनाउनुहोस् ।
- कसैले तपाईंलाई मन नपर्ने व्यवहार देखाउछ भने नजिकको साथी वा अभिभावकलाई भनौ ।

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

११. बाल दुर्व्यवहार बारे उजुरी गर्न सकिने निकायहरू

- सम्बन्धीत निकायमा उजुरी गर्ने अधिकार तपाईंमा छ त्यसैले उजुरी गर्ने ठाउँहरू धेरै छन । सवै भन्दापहिले त तपाईं माथी भएको घटनाको बारेमा आफ्नो नजिकैको, मनले खाएको तपाईंका सहयोगी साथी, आमाबुवा तथा शिक्षक लाई तुरुन्त भन्नुहोस ।
- नजिकको टोल, छीमेक र बालसंरक्षण समितिहरूले राखेको उजुरी पेटिकामा उजुरी हाल्नुस वा सिधै गएर भन्न सक्नुहुन्छ ।
- नजिकको प्रहरी कार्यालयमा पनि उजुरी गर्न सक्नुहुन्छ ।
- बलवालिकासंग सम्बन्धी काम गर्ने संघ सस्थामा खबर गर्न सक्नुहुन्छ ।
- बालहेल्पलाईन १०९८ र १०० मा पनि सम्पर्क गर्न सक्नुहुन्छ ।

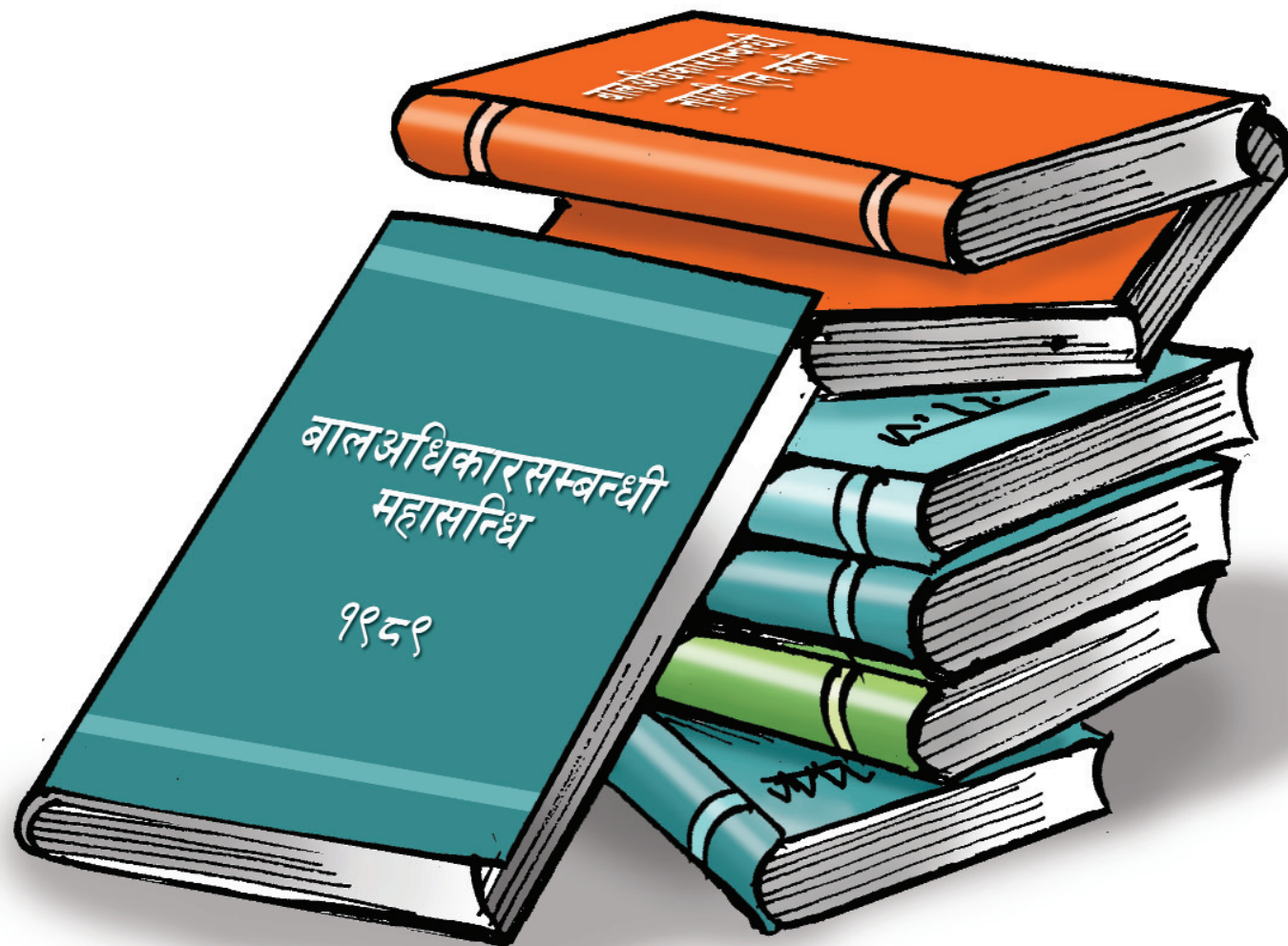

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

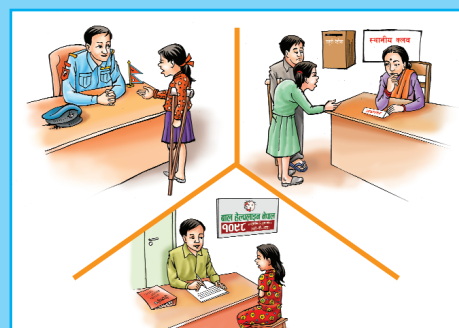
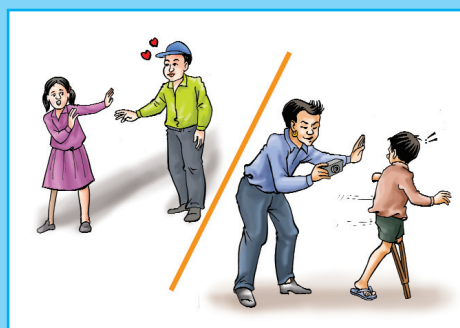
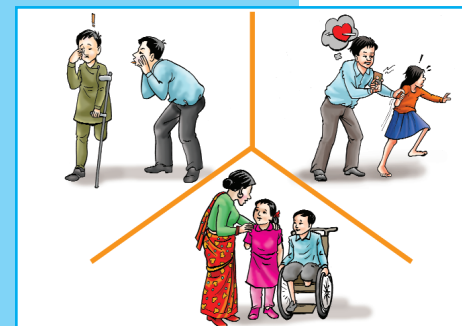
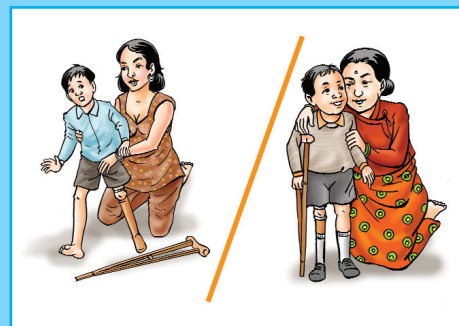
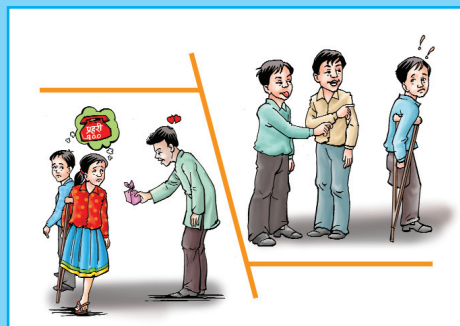
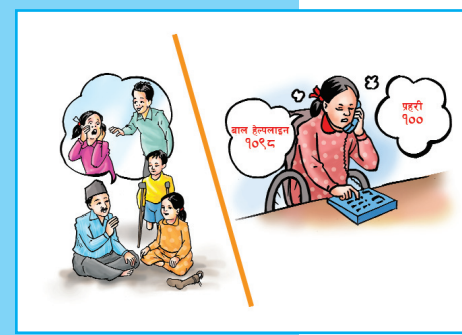
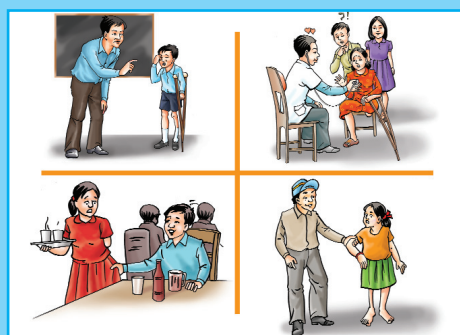

१२. बालवालिका सम्बन्धी ऐन कानूनहरु ।

- सन् १९२४ वालअधिकार सम्बन्धी पहिलो जेनेभा घोषणा पत्र ।
- बाल अधिकार सम्बन्धी सन्धीपत्र २००२
- सन १९९० वालश्रम सम्बन्धी महासन्धी ।
- सन १९८९ बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धी ।
- २०४८, २०५६ बालवालिका सम्बन्धी ऐन ।
- सन १९५८ बाल अधिकार सम्बन्धी विस्व घोषणा पत्र ।
- २०७२ को संविधानको धारा ३९ बालवालिकाको हक सम्बन्धी १० वटा बुदाहरु ।
- बाल न्याय प्रशासनको लागी न्यूनतम मापदण्ड १९८९ ।
- बालवालिका संरक्षण सम्बन्धी सामाजिक तथा कानुनी सिद्धान्तको घोषणा पत्र १९८६
- बालश्रम निर्मूलन सम्बन्धी महासन्धी १९९९
- बालवालिकाहरुको प्रयोजन सम्बन्धी बाल अधिकार ऐच्छिक सन्धीपत्र २०००
- शसत्र द्वन्दमा बालवालिकाको संलग्नता रोक्नेऐच्छिक प्रलेख २०००
- बालवालिकाको बेचविखन, अशिल चित्रण तथा यौन शोषण सम्बन्धी ऐच्छिक प्रलेख २००
- बालवालिकाको बेचविखन नियन्त्रण गर्ने सार्क अभिसन्धी ।
- बालवालिकाको हित र रक्षा गर्न बनेको नियमावली २०५२

बालवालिका माथि हुन सक्ने दुर्व्यबहार बारे जानकारी

थप जानकारीका लागि

बिकलाङ्ग मित्र समुह

अपाङ्ग बाल अस्पताल तथा पुनर्स्थापन केन्द्र

अधिकारी गाउँ, जनागाल, उग्रतारा ६, काभ्रेपलाञ्चोक, नेपाल

फोन: ९७७-०११-६६१६६६, ६६१८८८, फ्याक्स: ९७७-०११-६६१७७७

इमेल: cpasp@hrdcnepal.org, वेबपेज: www.hrdcnepal.org

पोष्ट बक्स: ६७५७